מקץ

א. אויפן פסוק[1] „וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב" זאגט רש"י בפירושו (פון גמרא[2]) „מכאן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון".

פרעגט תוס'[3]: יוכבד איז דאך גע־בארן געווארן „בין החומות"[4] (ווען יעקב ובניו זיינען אנגעקומען קיין מצרים), וואס „אותו העת עת רעב הי'"[5], ווי אזוי קען מען זאגן, אז לוי (אבי יוכבד) האט עובר געווען אויף אן איסור ח"ו?

עד"ז פרעגט מען[6] פון דעם וואס שטייט[7] „ויהי גו' יצחק מצחק" — „שראהו משמש מטתו"[8] — עס איז דאך דאן געווען א „רעב בארץ"[9]?

מפרשים זיינען מאריך אין דעם[10], און פארענטפערן די שאלות הנ"ל בכמה אופנים, ומהם:

א) דאס איז ניט קיין איסור ממש, נאר בלויז א מדת חסידות[11] און יצחק ולוי זיינען ניט געווען נזהר אין דער מדת חסידות[12] (אדער, אז פאר מ"ת איז דאס ניט געווען אסור[13], און די ראי' פון יוסף איז בלויז אן אסמכתא[14]).

ב) די וואס זיינען „חשוכי[15] בנים"[16] — מ'האט נאך ניט מקיים געווען מצות פרי' ורבי'[17] (ווי (יצחק ו)לוי[18] אין יענעם

---

1) פרשתנו מא, נ.

2) תענית יא, א.

3) תענית שם ד"ה אסור.

4) סוטה יב, א. ב"ב קכ, ריש ע"ב. קכג, ריש ע"ב. וככ"מ. הובא בפרש"י עה"ת (צויין לקמן הערה 28).

5) שהרי יעקב ירד מצרימה שנתיים אחרי התחלת הרעב (ראה ויגש מה, ו ואילך. רש"י שם מז, יט).

6) רא"ם, גו"א ועוד (פרשתנו עה"פ).

7) תולדות כו, ח.

8) רש"י שם. וראה ב"ר עה"פ (פס"ד, ה).

9) תולדות כו, א. וראה לקמן סעיף ב והערה 27.

10) ראה מפרשים: לש"ס תענית שם: לרש"י פרשתנו עה"פ; לב"ר פל"א, יב. ג"כ הטור ושו"ע או"ח סרי"ם תקעד. ועוד.

11) תוס' תענית שם.

12) וכבר הקשו ע"ז דאטו יצחק ולוי לא היו נזהרים במדת חסידות (צידה לדרך ואוה"ח כאן). וכן, איך סתם בש"ס דאסור• (גבורות ארי תענית שם. צידה לדרך כאן. ועוד). וראה הערה הבאה.

13) ב"י לטאו"ח שם. ועד"ז ברע"ב (בתי' הא'). יפה תואר לב"ר שם. ט"ז או"ח שם [ובאמרי שפר (הועתק בצידה לדרך ובאר יצחק לרש"י כאן), שגם כוונת התוס' היא כבב"י, ע"ש].

וצ"ע, שהרי קיי"ל דקיימו האבות כל התורה עד שלא ניתנה אפילו מצות דרבנן, כמו שהקשה בחדא"ג מהרש"א תענית שם (וראה שד"ח כללים מע' האל"ף אות קפו בסופו. וראה גם דרישה לטאו"ח שם. צידה לדרך ומשכיל לדוד כאן).

14) ב"י שם. וראה (באו"א) רע"ב שם. ט"ז או"ח שם. ועוד.

15) תענית שם (ושם: חסוכי).

16) כן ת"ר ברבותינו בעה"ת, רע"ב, רא"ם, גו"א ועוד עה"פ. וככמה מפרשים (ראה מהרש"א (בחדושי הלכות ואגדות) תענית שם. צידה לדרך כאן. ב"ח לטאו"ח שם), שזוהי גם כוונת התוס' הנ"ל דהוי רק מדת חסידות ליוסף, כי יוסף לא היתה לו בת. (ראה הערה 21) ולא קיים עדיין פו"ר.

17) רש"י תענית שם, וכן נקטו רוב המפרשים. רמב"ם הל' תעניות פ"ג ה"ח [ובט"ז או"ח שם (וראה מאירי, רש"י לר"ף ועוד תענית שם. רמ"א או"ח שם וסי' רמ ס"ב), דקאי על מי שהולך ערירי דוקא, ע"ש].

18) שלא היתה לו בת (ראה מפרשים שבהערה 16).

•) אבל ראה שד"ח כללי הפוסקים סימן טז אות יב, ושי"ב.

זמן), אדער[19] „בליל טבילה"[20], איז ביי זיי ניטא דער איסור[21].

ג) דער איסור איז נאר וועז „ישראל שרויין בצער"[22], און דערפאר איז עס ניט געווען קיין איסור ביי (יצחק[23] און) לוי[24] היות אז יעקב ובניו זיינען ניט געווען שרויין בצער ווייל זיי האבן דאז געהאט תבואה[25]; און דאס וואס יוסף האט זיך אפגעהאלטן, איז ווייל ער האט ניט געוואוסט אז זיי האבן תבואה און האט געמיינט אז זיי זיינען שרויין בצער[26].

ב. לפ"ז שטעלט זיך א תמי' גדולה בפירוש רש"י: פארוואס באווארנט ער ניט די קושיות הנ"ל פון יצחק און לוי?

[ווארום די שאלות הנ"ל שטעלן זיך (אויך) אין לימוד ע"ד הפשט: אויף „וישקף אבימלך גו"[7] איז רש"י מפרש „שראהו משמש מטתו", און רש"י זאגט בפירוש אז דעמאלט איז געווען (ניט נאר א „רעב בארץ", נאר) א „שנת רעבון"[27]; ועד"ז ברענגט רש"י אראפ בפירושו עה"ת[28] אז יוכבד „נולדה בין החומות"[29], וואס דאס איז געווען אין די שנות הרעב כמפורש בתורה[30].

און מ'קען ניט זאגן אז רש"י פאר־לאזט זיך אויף איינעם פון די תירוצים הנ"ל — ווארום נוסף אויף די פאר־שידענע שוועריקייטן וואס זיינען דא אין יעדן פון די תירוצים (שאין כאן המקום להאריך בהן[31]), איז די זעלבע שאלה אין זיי אלע: — זיי זיינען כלל (אפילו) ניט נרמז אין פירוש רש"י,

[ווי געריידט כמה פעמים, האט רש"י געשריבן זיין פירוש על התורה אין א

---

19) של"ה שער האותיות (קג, ב), הובא במג"א סתקע"ד שם (אלא שהקשה ע"ז (וראה גם נחלת יעקב לרא"ם כאן), ע"ש). דרישה לטאו"ח שם. משכיל לדוד כאן.

20) כפסק הב"י או"ח שם (ומפרש כן בירושלמי תענית פ"א ה"ו בסופה).

21) ובב"י שם (ועיד) הקשה ע"ז, שהרי גם יוסף הי' חשוכי בנים, שהרי לא היתה לו בת, וכבר האריכו המפרשים בזה. — בעיון יעקב (לע"י תענית שם) הוכיח שהיתה לו בת ממחז"ל (ב"ר פצ"ג, ח. הובא ברש"י ויגש מד, יט) „בתך באנו ליקח" (וראה כלי חמדה ריש פרשתנו). אבל בפשטות י"ל כמ"ש החיד"א (פתח עינים תענית שם) דאורחא דלישנא נקט.

22) לשון הר"ן תענית שם (וראה המשך הגמרא תענית שם. לקמן בפנים סעיף ח).

23) כמ"ש בנחלת יעקב פרשתנו כאן.

24) ר"ן שם. וראה גם חזקוני, ציידה לדרך, באר מים חיים (לאחי המהר"ל), דבק טוב (בהגהה), נחלת יעקב, אוה"ח ועוד כאן. וראה חכמת שלמה לשו"ע או"ח שם עוד תירוצים.

25) תענית י, ב. הובא בפרש"י פרשתנו מב, א. ומש"נ (לקמן מג, ב וברש"י) „כלו לאכול גו" — הי"ז ה' לכאורה באמצע שנה הב' להרעב (שהרי תיכף לאחרי ירידתם למצרים לשבור אוכל, ירד יעקב מצרימה). ולהעיר מפרשתנו מג, יא.

26) וראה באו"א בבאר מים חיים רדבק טוב שם.

27) תולדות שם, יב. — ומפרש"י שם מוכח דלא כבראי"ם (תולדות שם, ח. פרשתנו כאן) דבמקום יצחק לא ה' הרעב, וכמו שהקשה עליו בנחלת יעקב (תולדות שם), ט"ז או"ח שם. מלאכת הקודש לפירוש רש"י (ליוורנו תקס"ג) כאן.

בחדא"ג מהרש"א תענית שם, דמ"ש „ויירא גו' מצחק' ה' לאחרי הרעב, כדיוק לשון הכתוב „כי ארכו לו שם הימים". ולפ"ז מש"נ אח"כ „ויזרע גו' בשנה ההיא גו" (כפרש"י שם) ה' לפנ"ז, אלא שסמכו הכתוב ל„ויגדל האיש גו" (ראה מלאכת הקודש כאן).

אבל בפשטות משמע, דמש"נ „ויזרע גו" ה' לאחרי „ויצו אבימלך את כל העם גו".

28) ויגש מו, טו. שם, כו. ועד"ז ברש"י במדבר ג, טו. פינחס כו, נט.

29) להעיר גם מרש"י פינחס שם, כד (מיסודו של ר"מ הדרשן) „שירדה אמן למצרים כשהיתה מעוברת כו" (אבל רש"י חולק עליו).

30) ראה הערה 5.

31) וכבר האריכו במפרשים בכו"כ קושיות. וראה לעיל הערות 12, 13, 21.

סגנון, אז אויך א „בן חמש למקרא" זאל קענען פארשטיין כוונת רש"י פון זיינע (געציילטע) ווערטער, ניט דארפנדיק זוכן קיין הוספת ביאור ע"ז].

פון דעם וואס רש"י זאגט דא סתם — אן קיינע חילוקים ותנאים: „אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון", איז מוכח, אז (א) דאס איז אן איסור, כפשוטו[32]; (ב) דער איסור איז פאר אלעמען אן אונטערשייד — אויך פאר יוסף"ן (פאר מ"ת) און פאר „חשוכי בנים"[33] (ובליל טבילה); (ג) ס'איז ניט פארבונדן דוקא מיט דעם צער פון אידן, נאר אויב ס'איז נאר א מצב פון „שני רעבון" בעולם איז עס אסור.

ג. נאך א תמי' אין פירוש רש"י זה:

רש"י זאגט „מכאן שאסור לאדם כו" — אז דעם איסור לערנט מען אפ פון דעם פסוק. פון הדגשת רש"י „מכאן" איז מובן, אז רש"י וויל שולל זיין א צווייטן ארט פון וואנעט מ'וואלט לכאורה גע־קענט אפלערנען דעם איסור — באַ־ווארנט רש"י אז דער לימוד איז מכאן דוקא.

געפינט מען טאקע אין ירושלמי[34] ומדרש[35], אז צוזאמען מיטן לימוד הנ"ל פון יוסף, ווערט ארויפגעברענגט דער פסוק וואס שטייט ביי נח"ן[36] „ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך", פון וועלכן מ'לערנט אפ אז „בכניסתו לתיבה נאסרה לו תשמיש המטה"; וואס דאס איז לכאורה דער זעלבער איסור ווי „בשני רעבון"[37] — אז אין א זמן וואס די וועלט איז שרוי בצער[38] איז מען אסור בתשמיש המטה.

איז תמוה ביותר: רש"י עצמו אין זיין פירוש על התורה[39] זאגט אז נח איז געווען אסור לשמש מטתו „בכניסתו לתיבה", „מפני שהעולם שרוי בצער"[40];

היינט ווי זאגט רש"י „מכאן שאסור כו", אז דאס לערנט מען ארויס דוקא „מכאן", בשעת אז מען קען דאס אפ־לערנען פונעם פסוק פריער ביי נח"ן?

ד. דער ביאור בזה, והיא הנותנת: מיטן צולייגן (ללשון הגמרא) דעם ווארט „מכאן" מאכט רש"י קלאר אז דא איז (ע"ד הפשט) ניט דער זעלבער איסור ווי ביי נח"ן, ווייל דא איז כלל ניטא יענער טעם, „העולם שרוי בצער"[41]:

---

32) ראה גם לעיל הערה 12. ופשיטא שאין לתרץ בפרש"י עה"ת עפמ"ש בשד"ח שצויין בשוה"ג להערה הנ"ל.

33) וכפשטות הכתוב, דויוסף יולד גר בטרם תבוא שנת הרעב — הא אם היו באים שנות הרעב לא היו נולדים אפרים ומנשה, אף שאז הי' יוסף חשוך בנים, כדיוק המפרשים.

34) תענית שם.

35) ב"ר פל"א, יב. פל"ד, ז. וראה גם המצויין לקמן הערה 51.

36) נח ו, יח.

37) להעיר גם מהלימוד בירושלמי וב"ר שם „בשעת שאת רוחה חסרון בא בעולם עשה אשתך גלמודה" (ראה קרבן העדה שם). וראה לקמן הערה 51.

38) כדלקמן מפירוש רש"י (גבי נח). וראה משכיל לדוד כאן. ולהעיר גם מרמ"א או"ח סר"מ סי"ב ד,ה"ה בשאר צרות שהם כרעבון" (וראה עזר מקודש לשו"ע אה"ע סכ"ה ס"ו. מלאכת הקודש לפרש"י כאן).

39) נח שם. ועד"ז ברש"י שם ז, ז (וכבר שקו"ט במפרשים למה הוצרך רש"י לכפול הפירוש, ומוסיף הטעם בפעם הב' דוקא. ואכ"מ). וראה גם רש"י שם ח, טז־יז.

40) שם ז, ז.

41) ולהעיר שמלשון רש"י „מכאן שאסור כו' בשני רעבון" משמע, שהוא גדר חדש (ולא ענין „שרוי בצער").

„העולם שרוי בצער" (ביים מבול) מיינט די וועלט בכלל. ואדרבא — ניט מענטשן. חיות וכו' — אויף וועלכע מען קען ניט זאגן אז זיי זיינען דאמאלס גע־ווען „שרוי בצער" — זיי זיינען אלע ניט במציאות, כמש"נ וימח את כל היקום[41].

אויב מען זאל מפרש זיין אז דאס מיינט מען די פון „עולם" וועלכע זיי־נען ניצול געווארן בתיבה (וואס דער זיין דארטן איז אן אופן פון „שרוי בצער") — זיינען דאך נח ובניו ונשיהם בכללם, אויך „שרוי בצער"

און ניט ווי דער איסור הנלמד — אז צאל (רוב) מענטשן זיינען בצער איז אנדערש דארפן זיך אויך משתתף זיין אין זייער צער[42];

ובמילא קען מען פון דעם ניט אפ־לערנען אז ביי „שני רעבון" איז דא אן איסור אויף די וואס ליידן ניט פון קיין רעב[43] — ווי בנדו"ד ביי יוסף"ן, וואס אים[44] האט ניט אויסגעפעלט קיין תבואה[45].

ה. והביאור בהקדים דיוק לשון רש"י „(אסור לאדם לשמש מטתו) בשני רעבון" — דלכאורה: אמת טאקע אז דאס איז דער לשון הגמרא, אבער רש"י איז דאך דא אויסן צו אפטייטשן דעם פסוק (ער איז אפילו ניט מציין אז דער פירוש איז פון גמרא); האט ער ניט גע־דארפט משנה זיין, נאר זאגן „אסור כו' בשנת הרעב", ווי דער לשון הפסוק וועלכן ער איז מפרש „בטרם תבוא שנת הרעב"?

ובפרט אז עס איז דא א חילוק בפשטות: „שנת הרעב" מיינט אז דעם יאר איז דא א רעב: משא"כ „שני רעבון" — לשון רבים — ווייזט, אז דאס איז א מצב וואס ציט זיך א משך זמן.

עס איז ניט נאר א חילוק אין אורך הזמן (צי דער רעב דויערט בלויז איין יאר, אדער מערער), נאר מקום לומר אז ס'איז א חילוק אין איכות: וועו א זאך פאסירט איין מאל (יאר) קען זיין אז דאס איז נאר א פארבייגייענדיקע פאסירונג; משא"כ וועו דאס חזר"ט זיך איבער מערערע מאל (און מען זאגט אז דאס איז שני רעבון) — איז עס א תקופה פון רעב, ניט קיין צופעליקער ענין, נאר א דבר של „חזקה".

[ע"ד ווי רש"י האט שוין מפרש גע־וען[46], אז יהודה האט מורא געהאט „פן ימות גם הוא (שלה) כאחיו", ווייל „מוחזקת היא זו שימותו אנשיו"].

ועד"ז בנדו"ד: אויב ס'איז נאר א „שנת הרעב" — איין יאר איז א חידוש, עס האט ניט געווארקסן קיין תבואה — איז אין לך אלא חידושו, דאס איז א דבר ארעי ומחודש לשעתו[47], דורך צו־

---

41) נח ז, כג.

42) ע"ד תי' הג' שהובא לעיל סוף סעיף א.

43) ראה עד"ז מלאכת הקודש לפירוש רש"י כאן.

44) משא"כ בכל מצרים שהוצרכו לקנות תבואה אצל יוסף (פרשתנו מא, נה וברש"י. ויגש מז, יג (וברש"י) ואילך). ולהעיר מהשקו"ט ע"ד ההלכה (הובאה בשערי תשובה לשו"ע או"ח סו"ס תקעד) כאשר המזונות עולה ביוקר גדול האם נק' רעבון.

45) ולכן גם יצחק ולוי לא נאסרו מטעם „שהעולם שרוי בצער" — כי היתה להם תבואה (כנ"ל סוף סעיף א ובהנסמן בהערות 23, 25).

46) וישב לח, יא. וראה גם לקו"ש ח"ה (ע' 216 ואילך) שזהו הטעם להדגשת הכתוב (פרשתנו מב, ד) „ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב פן יקראנו אסון" — דמכיון שכבר קרה אסון עם אחיו בדרך, לכן חשש שגם עמו יקראנו אסון בדרך. ע"ש באורך.

47) עפ"ז תובן ירידת אברהם למצרים — אע"פ שנצטוה ד„שם (בארץ כנען) אעשך לגוי גדול" (רש"י ר"פ לך).

פעליגע סיבות פון דעם יאָר וואָס האָבן גורם געווען אַז די תבואה זאָל ניט וואקסן: אָבער בשעת דאָס איז „שני רעבון", איז דאָס א באַווייז אויף א המשך, א גאַנצע תקופה, א הנהגה מיוחדת, דער אויבערשטער ברענגט א תקופה פון „רעב" בעולם[48].

און דאָס איז דער טעם בפשוטו של מקרא — פון דעם איסור לשמש מטתו בשני רעבון פאַר דעם וועלכער איז ניט ברעב (ובמילא — ניט שרוי בצער) — ווייל אין א זמן פון „שני רעבון", ווען די הנהגה מלמעלה איז ניט אין אַן אופן פון „כל ימי הארץ זרע וקציר גו' לא ישבותו"[49], נאָר היפך ישובו של עולם, האָט ניט קיין אָרט צו זיך עוסק זיין אין פרו ורבו ומלאו את הארץ[50] — ישובו של עולם[51].

ו. וויבאַלד אַז דער איסור איז מצד דעם וואָס איז א מצב פון „שני רעבון" — א „חזקה", וואָס באַווייזט אויף א הנהגה מיוחדת — איז פאַר־שטאַנדיק, אַז כל זמן ס'איז ניטאָ קיין חזקה, איז ניטאָ דער איסור;

ואדרבה: וויבאַלד אַז ס'איז דאָ דער ציווי פון „פרו ורבו"[52], איז כל זמן עס איז ניט ברור אַז עס איז א מצב פון „שני רעבון", איז על דרך הפשט מובן אַז מען טאָר זיך ניט מונע זיין פון פו"ר, אסור מבטל זיין א מ"ע צוליב א ספק אַז אפשר זיינען דאָס „שני רעבון".

ועפ"ז ווערט ממילא פאַרענטפערט די שאלה הנ"ל פון יצחק און לוי — ביי יצחק'ן איז געווען (כדיוק לשון רש"י[27]) נאָר א „שנת רעבון" (ניט „שני רעבון"); ועד"ז ביי לוי, איז דאָס געווען ביים אָנ־הויב (ג' חדשים) פון צווייטן יאָר פון רעב (וואָרום יוכבד איז געבאָרן גע־ווָארן ביים סוף פון צווייטן יאָר פון רעב) — נאָך איידער ס'איז געווען די חזקה[53] פון „שני רעבון".

משא"כ יוסף האָט דאָך געוואוסט וברור אַז דער רעב איז א הנהגה מיו־חדת, אַז עס קומען אַן „שבע שני רעב" — ווי דערציילט פריער ובארוכה אין דער פרשה אַז יוסף האָט פותר געווען, „את אשר אלקים עושה . . יהיו שבע שני רעב"[54] — דערפאַר איז ביי אים גע־ווען דער איסור באַלד פון ערשטן טאָג אָן[55].

---

48) להעיר גם מהעמק שאלה לשאילתות פ' ויגש (שאילתא לב אות ד) החילוק דשני בצורת ושני רעבון.

49) נח ח, כב.

50) בראשית א, כח.

51) ראה תנחומא נח (יא. ועד"ז תנחומא באבער יז) — בנוגע לנח ויוסף — „שלא יהא הקב"ה עוסק בחורבן העולם והוא בונה". ובמ"כ לב"ר פל"א שם, הביא טעם זה בשם הרקאנטי.

אבל אינו מוכרח כלל בפשוטו של מקרא, ובמילא לא לפרש"י — שהרי המבול הי' עונש לדור המבול שהשחית דרכו — וא"כ אדרבא צ"ל הטבת דרך על הארץ כו'. ועכצ"ל שהטעם שנאסרו בעת המבול הוא (לא מפני טעם זה, כ"א) „מפני שהעולם שרוי בצער" (כנ"ל בפנים סעיף ג). ועיין רש"י בראשית ד, כד־כה.

52) בראשית א, כח (וברש"י „מצווה כו'"). נח ט, ז וברש"י.

53) להעיר מלקו"ש שם (ע' 220 ואילך) אימתי הוי חזקה בב' פעמים או ג' פעמים. ע"ש. — [וי"ל דכאן תלוי בשנים דוקא (ולא — בכל זריעה בפ"ע. ולהעיר מב"ב רפ"ג במשנה (בשדה אילן כו'). שם כח, ב) — כי החזקה מורה שהוא זמן של רעב (בבפנים בארוכה); וכמובן ג"כ מלשון רש"י אצל יצחק, שה" „שנה קשה" מכיון שהי' „שנת רעבון"].

54) פרשתנו מא, כה ואילך.

55) ואולי יש לומר שזוהי הכוונה בתי' המפרשים (מושב זקנים עה"ת ועוד. וראה טור הארוך וגו"א כאן) דרק יוסף נאסר מפני שהי' יודע כמה זמן יהי'

און „מכאן" לערנט מען אפ, אז אין יעדן פאל וואס מ'וויים בוודאות אז דאס זיינען „שני רעבון" (עס איז שוין גע־ווארן א חזקה), איז „אסור לאדם לשמש מטתו".

ז. לכאורה קען מען פרעגן: זיכער איז שוין דאן נתפרסם געווארן יוסף'ס פתרון פון חלום פרעה, אז עס וועלן זיין „שבע שני רעב", ובפרט אז מ'האט דאך אויך געזען ווי דאס ווערט נתקיים בפועל — היינט ווי האט לוי ניט חושש געווען פארן איסור?

איז דער תירוץ בפשטות: לוי האט דאן ניט געווואוסט אז דער פותר החלום איז יוסף[56], ואדרבא — מען האט גע־ווואוסט אז עס איז א נער, אן עבד[57], מען האט געווואוסט אז די חרטומי פרעה, די שטענדיקע פותרי חלומות פון מלך מצרים האבן דאס ניט געזאגט וכו' — טאר ער זיך ניט פארלאזן אויף חלום פרעה און אויפן פתרון פון א נער עבד און מבטל זיין דעם ציווי השם פון „פרו ורבו".

ובפרט אז אפילו בנוגע א חלום פון א אידן איז דא דער כלל (ווי רש"י האט שוין געבראכט בפירושו עה"ת[58]): „אין חלום בלא דברים בטלים" — קען דאך זיין, אז אפילו אויב כללות החלום איז אמת, איז אבער דער פרט אז עס גייען זיין „שבע שני רעב" („שני רעבון") פון די „דברים בטלים" שבו.

ח. עפ"ז ווערט מען אויך פארשטיין דעם דיוק הלשון אין טור[59] ושו"ע[60] — וואס זיי זיינען משנה פון לשון הש"ס („בשני רעבון") און זאגן „בשנת רעבון":

אין גמרא[2], גלייך פאר דעם מאמר „אסור לאדם כו'", ברענגט זיך ווען דעם שכר פון „המרעיב עצמו בשני רעבון", וואס דאס איז (ווי רש"י טייטשט דארט) „בשכר שמצער עצמו, כש־ישראל בצער"; ועד"ז גלייך נאך דעם מאמר „אסור לאדם כו'", ברענגט זיך דער מאמר „בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן כו'". וואס פון דעם איז מוכח, אז ע"ד ההלכה איז דער טעם האיסור (ניט ווי ע"ד הפשט, כנ"ל, נאר) צוליב דעם וואס „ישראל שרויין בצער"[61].

ובמילא קען מען ניט זאגן אז דער איסור איז שייך נאר „בשני רעבון" — ווייל אויך אין א „שנת רעבון" זיינען דאך „ישראל שרויין בצער".

---

*) ברבותינו בעה"ת כאן הביא בשם ר' יהודה חסיד, דרק כגון נביא ששמע מפי הקב"ה שעתיד להיות רעב כמו יוסף אסור כו'. דדבריו תמוהין (כמו שהקשה בפתח עינים תענית שם) שהרי מפורש „אסור לאדם כו'".

וע"פ המבואר בפנים יש לתרץ, כי כוונתו רק קודם שעברו (החזקה ד)שני רעבון).

הרעב", משא"כ לוי שלא הי' יודע לא נאסר לו — דלפי פשוטו דבריהם תמוהין (כמו שהקשה החיד"א (פתח עינים תענית שם. פני דוד פרשתנו אות ד) בשם נמוקי רבינו ישעי' לחומש), דא"כ כל אדם יהי' מותר לשמש בשני רעבון שהרי אינו יודע כמה שנים יהי' הרעב.

56) כפשטות הכתובים. וראה ר"ן ומפרשים שצויינו בהערה 24.

57) ובפרט ע"פ פרש"י שם (מקץ מא, יב).

58) וישב לו, יו"ד.

59) או"ח סתקע"ד. ועד"ז שם סר"מ. אה"ע סכ"ה.

60) או"ח סתקע"ד שם (אף שבאו"ח סר"מ סי"ב, שו"ע אה"ע סכ"ה ס"ו, וכן ברמב"ם הל' תעניות פ"ג ה"ח — הוא כלשון הש"ס).

61) כמ"ש בר"ן ומפרשים הנ"ל הערה 24. ולהעיר מתו"ת כאן.

ט. לויט דעם ביאור הנ"ל אין פרש"י, וועט אויך מוסבר ווערן נאך א דיוק אין דעם ענין:

אין פסוק שטייט "וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב", וואס פון דעם וואס דער פסוק רעדט וועגן לידה איז מובן, אז ניט נאר אין די שני רעבון גופא איז דער איסור לשמש כו', נאר אויך מיט ט' חדשים פריער, באופן אז די הולדה זאל ניט זיין אין די שני רעבון — ולכאורה, לשון חז"ל איז דאך "לשמש מטתו בשני רעבון"[62]?

ע"פ הנ"ל איז עס מובן: ווייאלד אז דער טעם איז (ניט ווייל "ישראל שרויין בצער", וואס דעמאלט האט אן ארט צו זיין אפגעהיט נאר אין די שני רעבון גופא (ווען ס'איז דא דער צער) פון צו טאן א פעולה הפכית[63] — נאר) מצד דעם זמן, וואס דעמאלט הערשט די הנהגה פון היפך ישובו של עולם, דער־פאר איז ניט מתאים אז אין דעם זמן זאלן געבוירן ווערן קינדער (ישובו של עולם בפועל).

[אבער דאס איז נאר שייך ביי יוסף'ן, וואס ער האט געוואוסט פאראוים ברור אז עס קומען אן "שני רעבון"; משא"כ דער לימוד "מכאן" פאר אלעמען צו מבטל זיין די מצות פון עונתה לא תגרע, פון פו"ר (וואס זיי זיינען ניט שייך צו וויסן ברור אז דאס זיינען "שני רעבון"), איז ביי זיי דער איסור נאר "(לשמש מטתו) בשני רעבון"].

יו"ד. דא זעט מען ווי פירוש רש"י על התורה, וואס "לא באתי אלא לפשוטו"[64], איז פארבונדן מיט "יינה של תורה"[65], חלק הסוד שבתורה

— ווי מ'האט שוין געריעדט אמאל בארוכה[66] אז כשם ווי אין די ד' עולמות איז עולם האצילות שייך צו עולם העשי' דוקא[67], אזוי איז אויך דער חלק הסוד שבתורה (וואס איז כנגד עולם האצי־לות) פארבונדן דוקא מיטן חלק הפשט[68] (עולם העשי') —

אין זהר פון היינטיקער סדרה[69] איז מבואר, אז ימי הרעב זיינען "ימי הרעה" און דערפאר איז יוסף "סתים מבועי' בשנת הרעב" (ווייל די קינדער וואס ווערן געבארן פון דעם וואס "אפתח מבועי' בההוא זמנא", ווערן אנגערופן "בנים זרים"[70]; און דערנאך פירט אויס דער זהר, אז יוסף האט באוואוסט נאך מער — "דלא מיהב בנין לסטרא מסאבא", וואס דאס מיינט — ווי דער טאטע איז מבאר אין זייע הערות אויף זהר[71] — אז ער האט אויך באוואוסט "שההולדה לא תהי' בשנת הרעב (אפילו ווען "הילדים הם מהטיפות שקודם שנת הרעב לגמרי") שאם . . הולדתם תהי' בשנת הרעב הרי נולדו בדוכתא מסאבא ע"פ".

וואס דאס איז מתאים מיטן ביאור הנ"ל אין פירוש רש"י, אז דער טעם איז (ניט ווייל "ישראל שרויין בצער", נאר)

62) כמו שהעיר גם ביפה תואר (השלם) לב"ר שם.

63) להעיר מדברי דוד (להט"ז) כאן, דרק תשמיש שהוא לתענוג בעלמא אסור.

64) רש"י בראשית ג, ח. ובכ"מ.

65) היום יום ע' כד.

66) לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 3. שם ע' 279.

67) ראה לקו"ת בלק סט, סע"ג.

68) ראה גם לקו"ת ויקרא ה, ד.

69) רד, א.

70) ראה גם י"מ שהובא בריטב"א (ועוד) תענית שם. גו"א כאן (ובלבוש האורה הקשה עליו, ע"ש).

71) לקוטי לוי"צ לזהר ח"א ע' קפד־ה. וראה גם לקולוי"צ לזח"ב ע' מח.

מצד דעם זמן, וואס עס איז א מצב (והנהגה) פון „שני רעבון", וכנ"ל בארוכה.

און דא זעט מען, ווידער, די „נפל-אות" אין פירוש רש"י על התורה — אז בשעת מען לערנט פירוש רש"י מיט דער הנחה אז עס איז געשריבן געוואָרן (אויך) פאר א בן חמש למקרא, ובמילא טייטשט מען רש"י ווערטער כפשוטם — ביז, אז אפילו וועז רש"י איז מעתיק לשון הגמרא, איז אבער זיין כוונה דערביי ווי דער פירוש הפשוט פון די ווערטער, ווי זיי ווערן גע-טייטשט פון א בן חמש למקרא —

ווערן בדרך ממילא כו"כ פעמים — פאַרענטפערט שאלות ושקו"ט פון מפרשים, און מ'נעמט דערפון אַרויס ענינים נפלאים אויך אין „יינה של תורה".

(משיחת מוצש"ק פ' מקץ תשל"ט)